

ПРОГРАМИ ПОЛІКУЛЬТУРНОЇ ОСВІТИ В УНІВЕРСИТЕТАХ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ: ВИДИ ТА ЗМІСТ

кандидат педагогічних наук, доцент, Бріт Н. М., Шульга Н. В.

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, Україна,
Умань

В статті розглядаються мовні, релігійні, етнічні програми полікультурної освіти та програми студентського обміну полікультурного спрямування в університетах Великої Британії. Мета статті полягає у розкритті змісту вищезгаданих програм в університетах Великої Британії та у висвітленні особливостей модулів, які входять до змісту цих програм. В процесі дослідження використано такі методи як описовий метод, методи аналізу та синтезу. Розкрито зміст проаналізованих програм та висвітлено особливості кожної з них; визначено мету курсу програм; охарактеризовано модулі, що входять до змісту програм полікультурної освіти британських університетів; підкреслено значущість програми «Прикладний білінгвізм» (англійська та валлійська мови) в Університеті Уельсу. Результати дослідження можуть бути використані в подальших наукових розвідках в галузі полікультурної освіти університетів інших країн.

Ключові слова: полікультурна освіта, модуль, етнічна програма, релігійна програма, мовна програма, програма студентського обміну, ісламознавство, релігієзнавство, прикладний білінгвізм, Еразмус.

Брит Н. М., Шульга Н. В. Программы поликультурного образования в университетах Великобритании: виды и содержание/ Уманский государственный педагогический университет имени Павла Тычины, Украина, Умань

В статье рассматриваются языковые, религиозные, этнические программы поликультурного образования и программы студенческого обмена поликультурного направления в университетах Великобритании. Цель статьи

заклучается в раскрытии содержания вышеупомянутых программ в университетах Великобритании и в освещении особенностей модулей, которые входят в содержание этих программ. В процессе исследования использованы такие методы как описательный метод, методы анализа и синтеза. Раскрыто содержание проанализированных программ и отражены особенности каждой из них; определено цель курса программ; охарактеризованы модули, которые входят в содержание программ поликультурного образования британских университетов; подчеркнута значимость программы "Прикладной билингвизм" (английский и валлийский языки) в Университете Уэльса. Результаты исследования могут быть использованы в дальнейших научных разведках в отрасли поликультурного образования университетов других стран.

Ключевые слова: поликультурное образование, модуль, этническая программа, религиозная программа, языковая программа, программа студенческого обмена, исламоведение, религиоведение, прикладной билингвизм, Эразмус.

Brit N. M., Shulga N. V. Multicultural education programs in the universities of Great Britain: kinds and context/ Uman State Pedagogical University named after Pavlo Tychyna, Ukraine, Uman

In the article language, religious, ethnic programs of multicultural education and programs of student exchange of multicultural direction are examined in the universities of Great Britain. The aim of the article consists in context opening of the above-mentioned programs in the universities of Great Britain and in modules' peculiarities illumination that is included in program context. In the process of research such methods as a descriptive method, methods of analysis and synthesis are used. Context of analyzed programs is exposed and peculiarities of each are reflected; the aim of programs' course is certain; modules that are included in multicultural education programs context in British universities are described; meaningfulness of the program "Applied Bilingualism" (the English and Welsh languages) in the University of Wales is underlined. Research results can be drawn on in further

scientific investigations in the field of multicultural education in universities of other countries.

Keywords: multicultural education, unit, ethnic program, religious program, language program, exchange program, Islamic Studies, Religious Studies, Applied Bilingualism, Erasmus.

Постанова проблеми. Сучасна освітня парадигма Великої Британії розкриває перспективи полікультурної освіти у навчальних програмах університетів та визначає їх роль у реалізації принципів та завдань полікультурної освіти на тлі процесів глобалізації. Проте зміст програм полікультурної освіти британських університетів потребує глибшого вивчення для осмислення освітньої політики країни по відношенню до етнічних меншин, які існують в її межах.

Аналіз попередніх досліджень. Питання змісту програм полікультурної освіти у вищих навчальних закладах Великої Британії висвітлені в працях таких британських науковців як Л. Бернасек, Г. Бант, М. Фаррар, М. Тодд, М. Чандія, А. Ель-Авайзі, М. Най, Е. Скот-Бауманн, А. Сіддікі, Р. Глейв, Х. Хоггард, Т. Ніблок, С. Язір та ін.

Мета статті полягає у розкритті змісту мовних, релігійних, етнічних програм полікультурної освіти та програм студентського обміну полікультурного спрямування в університетах Великої Британії та у висвітленні особливостей модулів, які входять до змісту цих програм.

Методи дослідження – описовий метод, методи аналізу та синтезу.

Виклад основного матеріалу. Полікультурна освіти Великої Британії реалізується через різні навчальні програми та курси в її університетах, які можна умовно розділити за категоріями: мовні, етнічні, релігійні та програми студентського обміну.

Найчисельніша етнічна група Великої Британії – це мусульмани, саме тому навчання ісламу відіграє провідну роль у реалізації вищезазначених видів програм полікультурної освіти у вищих навчальних закладах країни.

Зокрема, науковець А. Ехтешамі стверджує, що дослідження країн Близького Сходу в Об'єднаному Королівстві пов'язують британську історію із мовами, культурами, політикою, міжнародними зв'язками, географією, економікою та антропологією цього регіону [2].

В свою чергу, Т. Ніблок зазначає, що програми досліджень країн Близького Сходу пов'язані із факультетами арабознавства або ісламознавства в таких університетах, як Лідс та Ланкастер або є частиною програм соціальних дисциплін у великій кількості інших університетів Великої Британії. [5, с.40].

Серед мовних програм на здобуття освітньо-кваліфікаційного ступеня «Магістр мистецтв» з ісламознавства та досліджень країн Близького Сходу варто виділити наступні програми університету Единбург (Шотландія): арабська мова, арабська й давньогрецька мови, арабська та французька, арабська та перська, арабська та іспанська мови та ін. Навчальні цілі програми «Арабська мова» є такими:

- розвиток інтересу студентів до знання і розуміння класичної та сучасної арабської мови;
- надання їм можливості доступу до широкого кола оригінального матеріалу, від ісламської поезії та ісламської філософії до арабських романів й телебачення;
- розвиток інтересу студентів до арабськомовного світу, його минулого і сьогодення, в тому числі й мови, літератури, культури, історії та політики.
- навчання особистостей, які здатні діяти як «мости» взаєморозуміння й «трубопроводи» знань між культурами.

По закінченню програми студенти отримують такі навички:

- знання й розуміння арабської (розмовної та писемної);
- дослідницької роботи;
- персональної та інтелектуальної автономії;
- комунікативні навички володіння арабською;
- персональної ефективності;
- навички ІТ-технологій;
- навички бібліографічного пошуку [8].

Гарним прикладом мовної програми у коледж Триніті Сент-Девід при університеті Уельсу може послугувати програма «Прикладний білінгвізм (валлійська й англійська мови)» на отримання освітньо-кваліфікаційного рівня «Бакалавр мистецтв», яка розроблена для тих студентів, для яких валлійська є другою мовою.

Головна мета курсу програми полягає у зміцненні мовних навичок і створенні впевненості у здатності повсякденно використовувати як валлійську, так і англійську мову. Проте, акцент робиться не тільки на розвитку мовних навичок, також розглядаються в програмі й соціальні контексти обох мов як засобів зв'язку, які використовуються громадою на всіх рівнях в її повсякденному житті.

Курс програми «Прикладний білінгвізм» не лише зосереджується на лінгвістичних аспектах валлійської та англійської мов, але й розглядає відносини між мовною більшістю та меншістю, разом у двомовності в цілому, а також акцентує увагу на майбутньому окремих мов світу в той час, коли багато з них зникає з ужитку.

Дві третини модулів програми пропонуються в основному валлійською мовою, а одна третина – англійською мовою.

Основні можливості програми включають в себе:

- розроблена спеціально для студентів, для яких валлійська є другою мовою;
- розвиває навички високого рівня двох мов, а не однієї;
- акцент на практичній мові реального світу;
- можливість навчатися у природному середовищі студентського двомовного кампусу;
- можливість досвіду роботи у двомовному середовищі;
- розуміння валлійської та англійської мов в глобальному контексті;
- навички в нових галузях лінгвістики, таких як переклад і субтитри.

Типові модулі програми «Прикладний білінгвізм» (валлійська й англійська мови) є такими: «Мова засобів масової інформації», «Вступ до прикладної лінгвістики», «Відшліфована валлійська мова», «Усні мовленнєві варіації:

фонологія, діалект та акцент», «Довідник з мови технологій програмного забезпечення», «Озвучення субтитрів та навички перекладу», тощо [1].

Аналіз програми «Прикладний білінгвізм» при Університеті Уельсу вказує на те, що програма є унікальною в межах Об'єднаного Королівства, а можливість комунікації валлійською ефективно цінується серед роботодавців. Програма сприяє розвитку особистостей, які здатні виконувати чисельні види робіт на високому комунікативному рівні, розумінню взаємозв'язку між валлійською та англійською мовами, білінгвальну та мультилінгвальну природу світу та вплив більших мов на менші; розкриває поведінковий аспект психології людини (як одні люди реагують на інших, які відрізняються від них).

Релігійні програми навчання є провідними в навчальному плані університету Центрального Ланкаширу. Варто зазначити, що в межах курсу «Релігія, культура та суспільство» цього університету науковці К. Кінг, Ф. Геррінгтон, Т. Бірн-Робертс та М. Чандія виділяють наступні модулі, які відповідають принципам полікультурної освіти: Розуміння релігії та вірувань, Дослідження віри, суспільства й ідентичності, Вступ до іудейської та християнської думки, Релігія та соціальні виключення, Вступ до ісламу, Етичні та генетичні технології [4].

Модуль «Релігія та соціальні виключення», який входить до навчального плану курсу «Релігія, культура та суспільство» коледжу Престон при університеті Центрального Ланкаширу, має на меті дослідити різноманітність та причини виникнення соціальних виключень у сучасній Великій Британії; визначити роль, яку відіграють релігійні організації та їх вплив на своїх послідовників; розглянути питання природної та соціальної справедливості з точки зору теологічних перспектив.

Зміст модуля «Релігія та соціальні виключення» ґрунтується на теорії, що приналежність до певної релігії або вірування у сучасній плюралістичній Британії може бути причиною виключення та джерелом виключних практик. В цьому модулі беруться до уваги різні види виключень (расові, статеві, фізичні, тощо) в межах сучасного британського суспільства, а також вплив релігій на особистість в питаннях виключень. Для більш детального вивчення модулю,

навчальний план включає в себе й тематичні дослідження.

По закінченню вивчення модуля студенти повинні володіти: навичками обговорення різних причин соціальних виключень у Великій Британії; навичками усвідомлення різних вірувань у формах соціальних виключень; умінням досліджувати вплив виключних практик на вірування меншин Великої Британії; навичками індивідуальної роботи із різними джерелами за допомогою критичного аналізу.

Навчання дисциплін етнічного спрямування в британських університетах переважно проводиться на факультетах вивчення країн Близького Сходу та країн Африки, а також в межах факультетів релігійного навчання таких освітніх установ як Інститут арабознавства та ісламознавства університету Екзетера, Інститут вивчення країн Близького Сходу та навчання ісламу університету Дарема, факультет арабських досліджень та досліджень країн Близького Сходу у Лідсі, факультет навчання ісламу та досліджень країн Близького Сходу в Единбурзі, та факультети сходознавства в Оксфордї та Кембриджі, тощо [7].

В той же час численні факультети релігійного навчання британських університетів пропонують різноманітні курси рівня «бакалавр» і «магістр» з різними аспектами вивчення ісламу та мусульманських спільнот в таких модулях або програмах як «Іслам в сучасній Британії» (Університет Кардіфф), «Християнсько-мусульманські відносини» (Ноттингем), «Мусульмани в Британії» (Університет Лідс), «Іслам сьогодні» (Університет Уельсу, Лампетер), «Іслам на Заході» (Відкритий університет), тощо та на лінгвістичних й політичних факультетах, таких університетів як Манчестер Метрополітен, Дарем та Лідс [3, с.12].

Студентський обмін в полікультурній освіті Університету Уельсу реалізуються через програму Еразмус. Навчання за кордоном в Університеті Уельсу є відкритим для студентів, що навчаються на здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня «Бакалавр мистецтв» або «Бакалавр наук» у школах міста Кармартен та кампусів Лампетера. Університет має зв'язки у США, Канаді, Китаї (програма китайських досліджень) і в Європі (у рамках програми Еразмус).

Зокрема, програма Еразмус дозволяє студентам Університету Уельсу вивчати етнічні програми у Школі культурних досліджень в Університеті Томпсон Ріверз (Канада) й Університеті Північної Кароліни (Грінбург) та релігійні програми у Школі теології, релігії та ісламських досліджень в Університеті імені Сулеймана Демірела (Іспарта, Туреччина) [6].

Полікультурна спрямованість програми Еразмус є очевидною, оскільки вона пов'язана із мовними, релігійними та етнічними програмами університетів Великої Британії

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Проаналізувавши програми мовного, релігійного, етнічного спрямування та програми студентського обміну університетів Великої Британії, можна зазначити, що вони в повній мірі реалізують складову полікультурну освіти на державному рівні. Модулі вищезазначених програм відповідають вимогам сучасності до освіти молоді, а саме надають студентам навичок та умінь розуміння співіснування різних етнічних меншин у Великій Британії, усвідомлення різних етнічних вірувань, дослідження впливу виключних практик на вірування меншин Великої Британії, індивідуальної роботи із різними релігійними джерелами за допомогою критичного аналізу, тощо.

Зокрема, програма «Прикладний білінгвізм» (англійська та валлійська мови) в Університеті Уельсу є унікальною навчальною програмою для студентів, які вивчають валлійську мову та перебувають у полікультурному середовищі.

Отже, вищезазначені навчальні програми університетів Великої Британії цілком відображають ідеї, принципи та завдання полікультурної освіти. Зокрема, курс ісламознавчих дисциплін є стратегічно важливим в освіті меншин Великої Британії. Він допомагає зрозуміти сутність релігії ісламу та глибше пізнати світ мусульман, їх культуру, мистецтво, мови, тощо.

Література:

1. *Applied Bilingualism* - Access: www.URL: <http://www.uwtsd.ac.uk/ba-applied-bilingualism/> - 06.12.2014.

2. Ehteshami A. Middle Eastern Studies in the United Kingdom: A Challenge for Government, Industry and the Academic Community. – Access: [www.URL:http://brismes.ac.uk/report%20-20ME%20studies%20in%20the%20UK.htm](http://brismes.ac.uk/report%20-20ME%20studies%20in%20the%20UK.htm) - September, 2, 2008.
3. *International Approaches to Islamic Studies in Higher Education. A Report to HEFCE, The Higher Educational Academy, 2008.* – 92 p.
4. King C. *Religion, Culture and Society. Student Handbook, 2012-2013.* – 39 p.
5. Niblock T. C. *The State of the Art in British Middle Eastern Studies.* In Ismael, T., ed. *Middle East Studies: International Perspectives on the State of the Art.* – NewYork: Praeger, 2010. - pp. 39–57.
6. *Outbound Study Abroad/* - Access: [www.URL:http://uwtsd.ac.uk/international/study-abroad-and-exchange/outbound-study-abroad](http://uwtsd.ac.uk/international/study-abroad-and-exchange/outbound-study-abroad). – June, 11, 2014.
7. *The Centre for the Advanced Study of the Arab World (CASAW).* – Access: [www.URL:http://casaw.org](http://casaw.org). – June, 11, 2014.
8. *Undergraduate Studies. Arabic (MA), University of Edinburg.* – Access: [www.URL:http://ed.ac.uk/studying/undergraduate/degrees?action=programme§ion=whatStudy&code=T620&cw_xml=index.php](http://ed.ac.uk/studying/undergraduate/degrees?action=programme§ion=whatStudy&code=T620&cw_xml=index.php) – May, 28, 2013.

References:

1. *Applied Bilingualism* - Access: [www.URL: http://www.uwtsd.ac.uk/ba-applied-bilingualism/](http://www.uwtsd.ac.uk/ba-applied-bilingualism/) - 06.12.2014.
2. Ehteshami A. Middle Eastern Studies in the United Kingdom: A Challenge for Government, Industry and the Academic Community. – Access: [www.URL:http://brismes.ac.uk/report%20-20ME%20studies%20in%20the%20UK.htm](http://brismes.ac.uk/report%20-20ME%20studies%20in%20the%20UK.htm) - September, 2, 2008.
3. *International Approaches to Islamic Studies in Higher Education. A Report to HEFCE, The Higher Educational Academy.* – 2008. – 92 p.
4. King C. *Religion, Culture and Society. Student Handbook, 2012-2013.* – 39 p.

5. Niblock T. C. *The State of the Art in British Middle Eastern Studies*. In Ismael, T., ed. *Middle East Studies: International Perspectives on the State of the Art*. – New York: Praeger, 2010. – pp. 39–57.
6. *Outbound Study Abroad/* - Access:
www.URL:<http://wwtsd.ac.uk/international/study-abroad-and-exchange/outbound-study-abroad>. – June, 11, 2014.
7. *The Centre for the Advanced Study of the Arab World (CASAW)*. – Access : *www.URL:*<http://casaw.org>. – June, 11, 2014.
8. *Undergraduate Studies. Arabic (MA), University of Edinburg*. – Access : *www.URL:*http://ed.ac.uk/studying/undergraduate/degrees?action=programme§ion=whatStudy&code=T620&cw_xml=index.php – May, 28, 2013.